

Selkokuhe, vuorovaikutus ja ohjaus

Koulutusdiat 4
VIERKO
2024

Sisältö

1. Johdanto
2. Kielitietoinen vuorovaikutus
3. Selkopuheen periaatteita
4. Selkopuheen käyttö
5. Vuorovaikutus ja ohjaus
6. Lähteet
7. Tekijät

1. Johdanto

Koulutusdiat

VIERKO-hankkeessa on koulutusdiat opettajille, ohjaajille ja työpaikkaohjaajille:

1. Selitä selkona – virity helppoon kieleen
2. Kielitietoisuus ja selkokieli
3. Kielitietoinen ohjaus työpaikoilla
- 4. Selkopuhe, vuorovaikutus ja ohjaus**
5. Selkokirjoittaminen
6. Selkomateriaalit ja niiden tekeminen
 - Selkomateriaalit
 - Selkotekijä ja saavutettavuus
 - Selkotekijä ja tekoäly

Koulutusdiojen käyttö

- Dioja voi käyttää koulutuksissa: kokonaan tai osittain.
- Koulutusten yhteyteen kannattaa järjestää työpajatyöskentelyä.
- Dioista on myös tallenteet.
- Diat ja tallenteet löytyvät osoitteesta aoe.fi (VIERKOn materiaalit) ja bit.ly/VierkoSelkoS2.

VIERKO-koulutuspaketti 2024: Opeta ja ohjaa kielitietoisesti

Varmista perusosaaminen

Diat 1 (15 min)

Selitä selkona

Lyhyt aloitus helposta ja selkeästä kielestä:

- opettajat
- ohjaajat

Diat 2 (1 t)

Kielitietoisuus ja selkokieli

Koulutus ydinasioista:

- työpaikkaohjaajat
- opettajat ja ohjaajat

Diat 3 (1 t)

Kielitietoinen ohjaus työpaikoilla

- työpaikkaohjaajat

Syvennä osaamistasi

Diat 4 (1 t)

Selkopuhe, vuorovaikutus ja ohjaus

Diat 5 (1 t)

Selko-kirjoittaminen

Diat 6: (30 min x 3)

- Selkomateriaalit
- Selkotehtävät ja saavutettavuus
- Selkotehtävät ja tekoäly

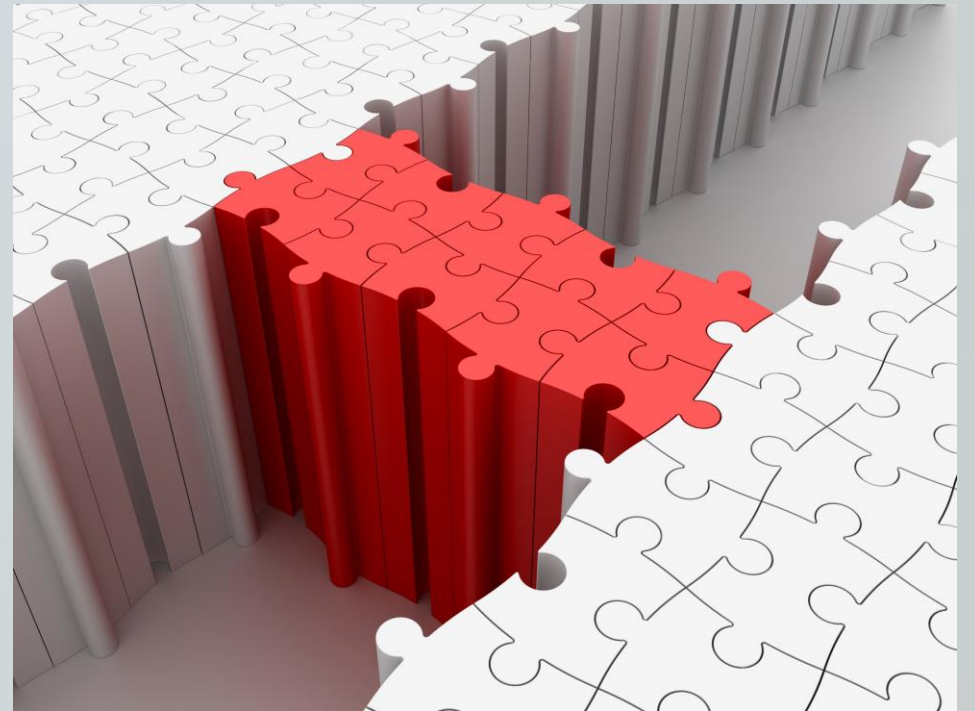

2. Kielitietoinen vuorovaikutus

Kielitietoisuus

- Tee havaintoja kielen käytöstäsi.
- Valitse kielimuoto, jota opiskelijat ymmärtävät.
- Asian sisältö ja kieli kuuluvat yhteen.

Valitse opiskelijalle sopiva kielimuoto

- Ammattikieli
- Yleiskieli ja selkeä yleiskieli
- **Selkokieli**, joka on yleiskieltä helpompaa
 - sisältö
 - sanat
 - rakenne.

Edistä yhteistä ymmärrystä

- Kannusta opiskelijaa ilmaisemaan itseään, vaikka kielitaito on vasta kehittymässä.
- Etene
 - selkeästä yleiskielestä tai selkokielestä yleiskieleen
 - selkokielestä ja selkeästä yleiskielestä ammattikieleen.

Esimerkiksi kielitaidon taso A2

(Eurooppalainen viitekehys, EVK, [katso itsearviointitaulukko](#))

- Pystyn kertomaan itsestäni ja tutuista asioista. Käytän lyhyitä lauseita ja yksinkertaisia ilmauksia.
- Osaan keskustella minulle tutuista asioista. Ymmärrän vähän, siksi en pysty pitämään yllä keskustelua.
- Ymmärrän puheesta tavalliset sanat itsestäni ja minua lähellä olevista tutuista asioista.
- Ymmärrän puheesta lyhyitä, helppoja viestejä.
- Pystyn lukemaan vain erittäin lyhyitä tekstejä, kun tieto on kirjoitettu yksinkertaisesti.
- Pystyn kirjoittamaan vain lyhyitä muistiinpanoja.

Kielitaidon tasot ja ohjaus

Eurooppalainen viitekehys (EVK): kielitaidon tasot

Ota ohjauksessa huomioon opiskelijan suomen kielen osaaminen.

Kielen taidon tasot A1 ja A2

Opiskelija osaa vain vähän suomen kieltä.

- Opiskelija tarvitsee paljon suomen kielen tukea.
- Puhu hitaasti, toista ja näytä asiat samalla, kun puhut selkokieltä ja helppoa yleiskieltä.
- Käytä apuna käännöksiä opiskelijan omalla kielellä.

Kielen taidon taso B1

Opiskelija selviää arjen tilanteissa.

- Käytä helppoa yleiskieltä ja selvänä selkokielellä.
- Varmista asiat helpon yleiskielen ja selkokielen avulla, että opiskelija ymmärtää.
- Toista ja puhu rauhallisesti: se auttaa opiskelijaa ymmärtämään.

Kielen taidon taso B2

Opiskelija selviää jo hyvin opiskelusta ja työstä.

- Varmista helpon yleiskielen tai selkokielen avulla, että opiskelija ymmärtää.

Kielen taidon taso C

Opiskelija osaa kieltä melkein täydellisesti.

Mitä vikaa on tässä?

Miten sanot tämän helpolla suomen kielellä?

- Nyt ois tarkoitus tehdä kaikkien olo kivaks yhteistilois. Kun tullaan sisälle, jätetään kledjut naulakkoon, vaihdetaan kans buutsit ihan hygieenian takii, koska puhtaus on puoli ruokaa. Ja siks myös pese kätes. On myös valitettu, että tänne tullaan eikä moikata työkaverille tai asiakkaille. Sille vois tehdä jottain. Siis duunata hyvä fiilis kaikille.

Poimi pääasiat – puhu luontevasti, ystävällisesti

- Edellisen esimerkin pääasiat sujuvaksi puheeksi:
 - Tee kaikille mukava olo työpaikalla!
 - Jätä kengät ja ulkovaatteet eteiseen.
 - Käytä sisäkenkiä.
 - Pese kädet, koska puhtaus on tärkeää.
 - Tervehdi jokaista: sano kaikille ”hei”.
 - Näin kaikille tulee hyvä mieli.

3. Selkopuheen periaatteita

Kuuntele

- Miten selkopuhe eroaa tavallisesta puheesta?
- Kuuntele esimerkiksi [Ylen Selkouutiset](#).

Helpot sanat

- Tutut, tavalliset sanat
 - Kumpi: tärkeä / oleellinen?
 - Kumpi: liian suuri / kohtuuton?
 - Kumpi: heti / välittömästi?
- Lyhyet sanat
 - Kumpi: auto / liikenneväline?
- Varmista, ymmärtääkö opiskelija tavallisia pikkusanoja kuten *ennen, jälkeen, kautta, vaikka, niinpä, tuota, vieressä jne.*

Tarkat sanat

- Yksiselitteiset sanat
 - Kumpi: etene selkeästi / toimi johdonmukaisesti?
- Konkreettiset sanat: selkeä sisältö
- Mikä näistä?
 - Hän kuoli.
 - Hän lähti pois.
 - Hän on edesmennyt.
 - Hän nukkui ikiuneen.

Vain helppoa, yleistä kieltä

- Älä käytä slangia tai murretta.
 - Älä käytä huumoria, jossa on sanallisia sutkautuksia.
 - Älä käytä lyhenteitä.
 - Muista: selitä ja avaa asiat helpolla kielellä!
- Älä käytä sanontoja, kielikuvia ja symboleita.
 - Kumpi: Saat työstä iloa. / Työ tekijäänsä kiittää.
 - Kumpi: Ota roskat pois tien vierestä. / Poimi roskat tienposkesta.

Helpot lyhyet lauseet

- Suora sanajärjestys
 - Kumpi: Työntekijä siivoaa työsalin. / Yleensä työsalin siivoaa duunari.
- Aktiivimuodot – ei passiivimuotoja, kun voit ne välttää
 - Aktiivimuoto: lauseessa **tekijä** on selvä.
 - Kumpi: Tee ruoka tänään. / Tänään tehdään ruokaa.
 - (Selkopuheeseen sopii ”me mennään” / ”me menemme”).

Suoraa puhetta kohteliaasti

- Voiko sanoa mieluummin, miten asia tehdään eikä kieltää?
 - Kumpi:
Valitse lyhyet sanat. / Älä käytä pitkiä sanoja.
- Käytä suoria kysymyksiä, ei ko- /kö-kysymyksiä.
 - Kumpi: Mitä opit tästä? / Opitko tästä jotain?

4. Selkopuheen käyttö

Helppo puhekieli

- Käytä tavallista helppoa, luontevaa puhekieltä.
- Tunnista puhekielen ja ”kirjakielen” erot ja selvennä niitä, esimerkiksi minä/mää, mä/mie/miä; tule/tuu jne.

Kirjakielisyydestä tuttuun puhekieleeseen

- Älä käytä vaikeita, ”kirjakielisiä” sanojen muotoja, esimerkiksi
 - työskentelevä, kirjoittamasi, tekemänne
 - ponnistelematta, tunnistamaton,
 - töistä lähtenyt, tehtävittä.

Rauhallisesti!

- Lyhyet lauseet – ei montaa lausetta peräkkäin.
- Selkeä puhe – älä niele sanojen ja lauseiden loppuja.
- Muista tauot – anna opiskelijalle aikaa prosessoida ja ymmärtää kieltä!
- Rauhallinen, luonteva tahti (noin 80 %:a normaalista puhenopeudesta).
- Tunnelma, ilmapiiri: ei kiirettä – anna aikaa.

Tarkista

- Kuulevatko opiskelijat puheesi?
- Näkevätkö he suusi liikkeet?

Toista

- Toista, toista, toista.
- Toista toisin sanoin.
- Kysy, keskustele, osallista!

Sävy

- Ole tarkka: Minkälainen **sävy** on puheessasi?
- Sanaton viestintä (sävy, tyyli, painotus, ilmeet, eleet, katse jne.) kertovat asenteesi.
- Varmista avoin, hyväksyvä ilmapiiri.

Vältä

- Älä luennoi.

”Diasulkeiset”

- Harkitse diojen osuutta opetuksessa.
 - Älä puhu samaan aikaan, kun opiskelijat lukevat tekstiä.
 - **Hidasta, hidasta!**
- **Tauota!**
 - Varmista ymmärtäminen: avaa ja selitä asioita.
 - Muista helpon kielen ja **saavutettavuuden ohjeet** dioissa ja tekstissä.

Ohjeiden anto

- Anna toimintaohjeet osa kerrallaan.
- Helpot, selkeästi kirjalliset ohjeet tukevat suullisia ohjeita.
- Toista ja varmista ymmärtäminen.

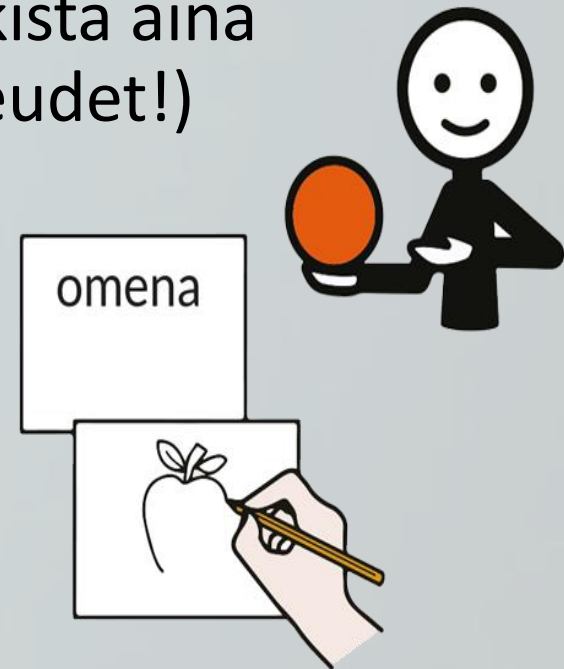
Havainnollista puhetta

- Käytä sanatonta viestintää: eleet, ilmeet jne.
- Käytä esineitä ja tavaroita.
- Esitä, ”näyttele” asia.
- Näytä, tee.
- Tehkää yhdessä.

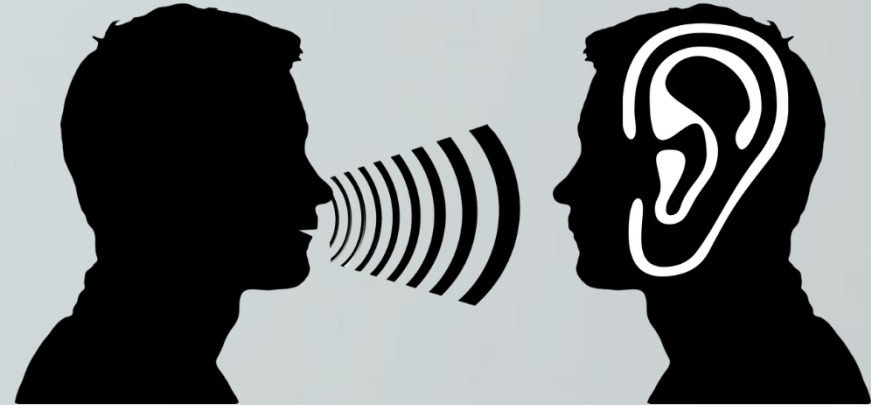
Käytä kuvia

- Kuvat tarkentavat ja varmistavat.
 - Käytä valmiita kuvia.
 - Piirrä.
- Kuva: [Papunet. Kuvapankki.](#) (Papunetin kuvista täytyy kertoa lähde. Tarkista aina tekijänoikeudet!)

Kuuntele selkopuhetta

- Esimerkiksi näissä videoissa on selkopuhetta:
 - [Paputuubi. Harjaa hampaat näin.](#)
 - [Paputuubi. Smoothie-juoman tekeminen](#)
- Minkälaiselta selkopuhe kuulostaa?
- Onko videoilla tietty kohderyhmä? Miten se vaikuttaa puheeseen?
- Miten videoiden puheeseen vaikuttaa se, että kyse ei ole vuorovaikutuksesta?

Lisätietoja selkokuvasta ja -videosta

- Kuva selventää ja täydentää.
 - Kuva on selkeä ja tarkka.
 - Kuvassa ei ole liikaa yksityiskohtia.
 - Kuvakulma on tavallinen.
 - Kuvan rajaus on tavallinen.
 - Kuvan tunneviesti on sama kuin puheen.
- **Videot:** rauhallinen rytmi, selkeä eteneminen, puheen selkokielisuus ja puheen tekstitys.
 - Lisää:
 - [Kaatra, Kaisa & Ketola Anne: Selkokuvaopas. Selkokeskus.](#)
 - [Selkokeskus. Selkokieli. Selkokuva](#)
 - [Selkokeskus. Selkokieli. Selkokieli videossa](#)
 - [Papunet. Kuvapankki](#)
 - **Muista tekijänoikeudet ja saavutettavuus.**

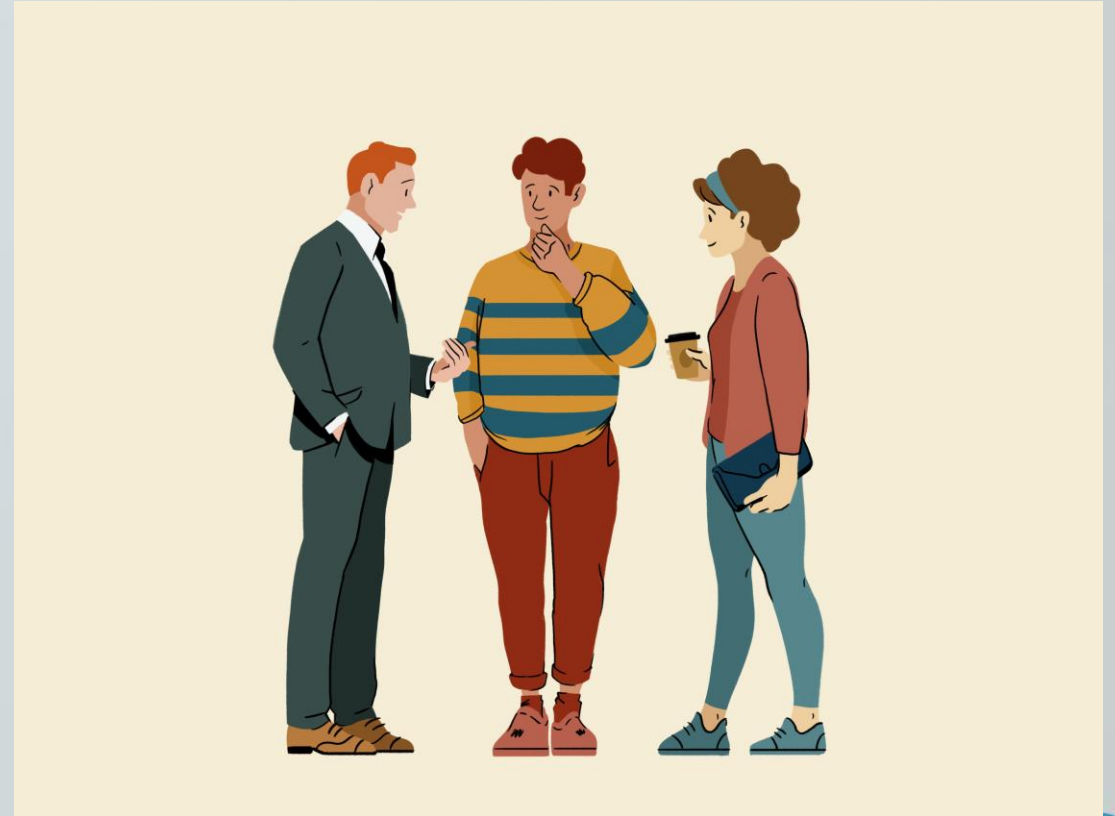

5. Vuorovaikutus ja ohjaus

Vuorotellen

- **Vuorovaikutus** – ei yksinpuhেলা.
- Vuorottele puheenvuoroja opiskelija kanssa.
- Tee kysymyksiä.
- Muista ilmapiiri: älä kysy niin kuin kuulustelisit opiskelijaa.

Havainnoi – ratkaise

- Onko opiskelija hiljaa? Eikö hän osallistu keskusteluun?
- Mieti:
 - Hallitseeko joku keskustelua?
 - Puhuuko joku usein toisen puheen päälle?
- Miten tuttua suomalainen puhekulttuuri on opiskelijalle?
 - Uskaltaako hän? Sinulla on auktoriteettiasema.
 - Onko puheenvuorojen vuorottelu hänelle tavallista?
 - Onko kysymys-vastaus-periaate tuttu?

Tiedosta

- Kohtaa kaikki tasa-arvoisesti ja arvostaen.
- Tiedosta kielestä: mikä on helppoa, mikä on vaikeaa?
- Etene tutusta uuteen, helposta vaikeaan, kokonaisuuksista osiin.
- Etene ammattikieleen ja uusiin käsitteisiin helpon kielen avulla.

Selitä ja varmista

- Selitä ja kerro rauhallisesti samalla, kun teet ja näytät asioita.
- Selitä helpolla kielellä ammattisanoja.
- Näytä mallia työtavoista ja työvaiheista sekä selitä samalla.
- Pyydä, että opiskelija tekee, näyttää ja kertoo samat asiat.
- Kuuntele ilman kiirettä, kun opiskelija puhuu tai vastaa kysymyksiisi: anna aikaa.

Kuuntele rauhallisesti

- Kuuntele opiskelijaa –
älä keskeytä,
älä arvaile etukäteen.
- Anna opiskelijalle aikaa puhua
ja löytää sanoja.
- Anna opiskelijalle aikaa
reagoida sinun puheeseesi.

- Saavatko kaikki tilaa ja aikaa?

Kohtaa

- Näytä, että sinua kiinnostaa.
- Rohkaise ja kannusta puhumaan ja kysymään.
- Kysy, voitko korjata väärää ääntämystä.
- Korjaa, kun opiskelija ymmärtää väärin – tee se kohteliaasti.

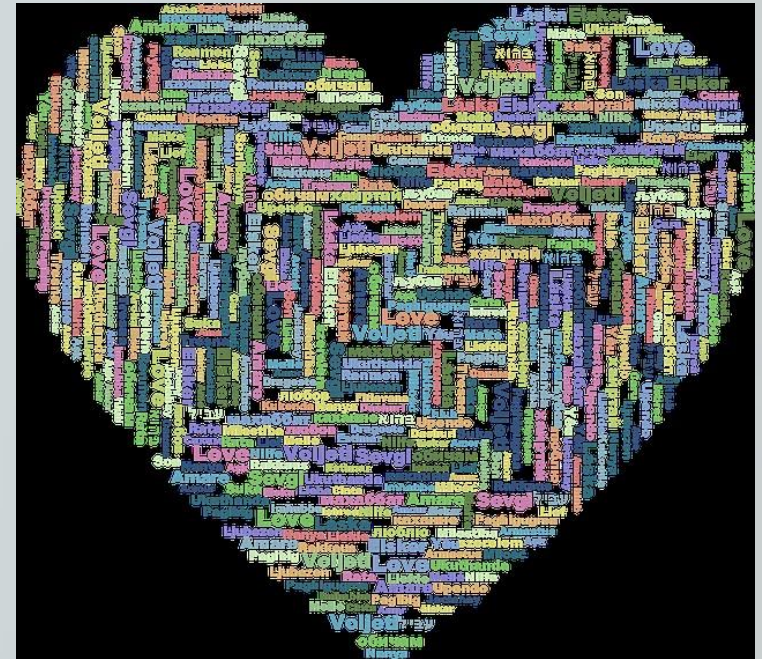
Ymmärtäminen

- Mikä on ystävällinen ja huomaavainen tapa kertoa
 - että et ymmärrä, mitä opiskelija sanoo?
 - että opiskelija ei ymmärtänyt, mitä sanoit?

Kielet tukevat toisiaan

- Käytävätkö toista kieltä ohjauksen apuna?
- Selitä aina asiat myös helpolla suomen kielellä.
- Voit antaa opiskelijan käyttää eri kieliä oppimisen tukena.
- Pyydä opiskelijaa sanomaan asiat aina myös suomen kielellä.
- Korjaa opiskelijan kielivirheet, joista syntyy väärinymmärryksiä.

Kertaa: tulosta työhön

- Selkokeskuksen pikaopas *Näin puhut selkokieltä*: Selkokieli.
Pikaopas selkokielen puhumiseen

NÄIN PUHUT SELKOKIELTÄ

- 1. Kuuntele viestiä.**
Mieti, mitä puhekeskustelunsi haluaa sanoa.
Viesti voi olla tärkeä, vaikka kielitaitoa olisi vähän.
- 2. Anna aikaa.**
Älä täytä hiljaista hetkeä puheellasi.
Anna puhekeskustelunsi aikaa muotoilla asiansa rauhassa.
Ei haittaa, jos keskustelu etenee hitaaseen tahtiin.
- 3. Käytä tavallisia ja konkreettisia sanoja.**
Suosi arkipuheessa yleisiä sanoja. Puhu esimerkiksi kaupasta, älä liikkeestä. Vältä murre sanoja ja slangia, jos et ole varma, ymmärtääkö puhekeskustelunsi niitä.
- 4. Käytä helppoja kielen rakenteita.**
Suosi arkipuheessa tavallisia kielen rakenteita.
Sano: Sopimus, jonka työnantaja allekirjoittaa.
Älä sano: Työnantajan allekirjoittama sopimus.
- 5. Puhu luonnollista puhekieltä.**
Käytä tavallista ja luonnollista puhekieltä, sillä kirjoitettua kieltä on vaikea ymmärtää puhuttuna.
- 6. Puhu rauhallisesti.**
Rauhallinen puherytmi antaa puhekeskustelunsi riittävästi aikaa ymmärtää ja reagoida puheeseen. Älä kuitenkaan puhu liian hitaasti tai luonnottomasti artikuloiden.
- 7. Kysy, saatko korjata.**
Puhekeskustelunsi saattaa toivoa, että korjaat hänen kielivirheitään. Silloin voit hyvin korjata. Jatkuva puheen korjaaminen voi ärsyttää. Kysy suoraan, mitä puhekeskustelunsi toivoo.
- 8. Kysy, jos et ymmärrä.**
Kysy ystävällisesti, jos et ymmärrä, mitä puhekeskustelunsi sanoo. Kerro, jos olet epävarma, oletko ymmärtänyt oikein.
- 9. Piirrä, kirjoita, esitä.**
Käytä puheesi tukena kaikkia mahdollisia keinoja. Voit kirjoittaa vaikeita sanoja paperille, piirtää asioita tai esittää, mitä tarkoitat.
- 10. Ilmaise, että olet kiinnostunut.**
Osoita puheella ja eleillä, että haluat keskustella puhekeskustelunsi kanssa. Kysy hänen mielipidettään.

6. Lähteet

Lähteitä

- Anttila, I. & Lämsä, H. & Mäkelä, M. 2020. Kielitietoisien ohjauksen opas työpaikalle. Keuda. https://issuu.com/keudajulkaisut/docs/2020_keuda_kielitietoisien-ohjauksen-opas/1. Luettu 20.2.2024.
- Kartio, Johanna: 12 askelta selkokielellä opettamiseen. 2016. Grano Oy: Helsinki. kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2016/10/12-askelta-selkokielell%C3%A4-opettamiseen.pdf. Luettu 20.2.2024.
- Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko. Opetushallitus. 2024. www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kehittyvan-kielitaidon-tasojen-kuvausasteikko. Luettu 30.5.2024.
- Kielitietoinen ja monikulttuurinen ohjaus. Ohjaan.fi. 2024. ohjaan.fi/ohjaamme/kielitietoinen-ja-monikulttuurinen-ohjaus/. Luettu 30.5.2024.
- Kielitietoisuuteen herääminen. Työterveyslaitos. 2024. www.ttl.fi/oppimateriaalit/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-asiantuntijaorganisaatioissa/kielitietoisuuteen-heraaminen. Luettu 30.5.2024.
- Kielituki. Opas työpaikalle. Koulutuskeskus Salpaus. https://salpro.salpaus.fi/esitteet/ESITTEET_2010/Kielitukiopas.pdf. Luettu 30.5.2024.
- Kieliä koskeva eurooppalainen viitekehys 2004–2020. Euroopan unioni ja Euroopan neuvosto. europa.eu/europass/system/files/2020-05/CEFR%20self-assessment%20grid%20FI.pdf. Luettu 30.5.2024.
- Maahanmuutto ja kielellinen moninaisuus. Kielitietoinen työskentely. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/hyvia-kaytantoja/kielitietoinen-tyoskentely. Luettu 30.5.2024.
- Polkuja-hanke: kielitietoisuus. Osaava Tredu. 2023. (29 videota). www.youtube.com/playlist?list=PLHdusDFOKUA0l1wXp9ISFb6Jy3FSRF3xP. Katsottu 30.5.2024.
- Pusa, M-L & Lampinen, M. & Rynnänen-Jussila, S. 2017. Maahanmuuttajat voimavarana työpaikalla. Opas kieli- ja kulttuuritietoiseen ohjaukseen. <http://view.24mags.com/mobilev/e5f43d46a15e11480d262296d568fc76#/page=1>. Luettu 30.5.2024.
- Saaranen, M. & Söyrinki, V. 2020. Tietoa ammatillisen opiskelijan ohjauksesta työpaikan ohjaajalle helpolla suomen kielellä. Stadin AO. <https://sites.google.com/edu.hel.fi/selkotieto/>. Luettu 30.5.2024.
- Selkokeskus. Selkokieli. 2024. selkokeskus.fi/selkokieli/. Luettu 30.5.2024.
- Takala, T. 2024. Selkoviesticintä asiakastyössä. Edita.

7. Tekijät

Tekijä

- Tuija Takala

VIERKO

Vieraskielisen opetuksen kehittäminen

Kotimaisten kielten opetuksen
tarjonnan ja laadun kehittäminen
ammattillisessa koulutuksessa

2024

Lisätietoa:

<https://www.keuda.fi/keuda/hankkeet/vierko/>

